

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

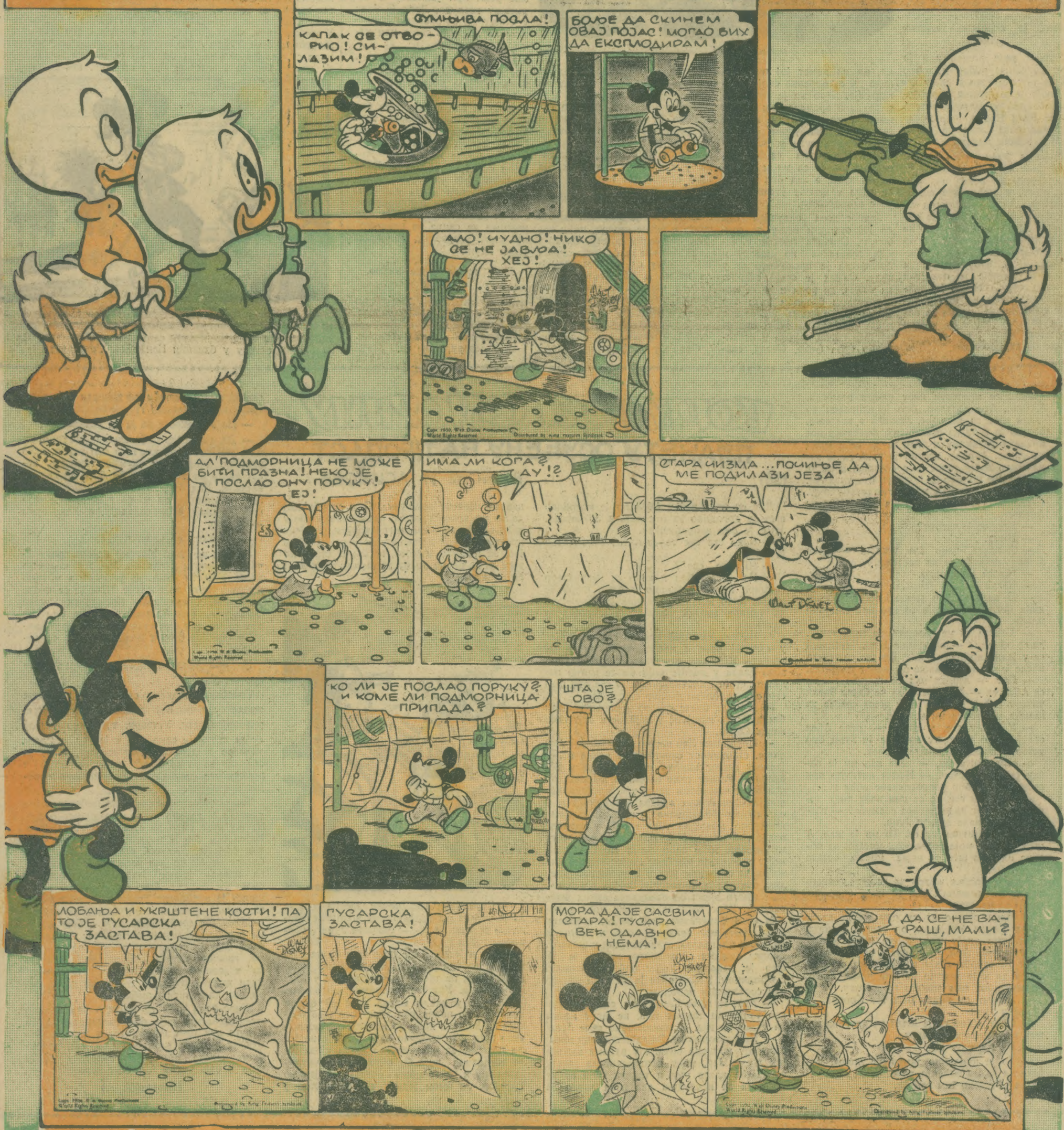
15
ДИНАРА
1952

Година XVIII — Број 259 — Субота, 15 децембар 1956

МИКИ у Водениграду

14

Моја фока

Најлепше приче о животињама написали су они који су их највише волели. Један од великих љубитеља и пријатеља животиња, Шкотланђанка Роувена Пар, недавно је објавила своја занимљива сећања на фоку Лору. Ово, на први поглед невероватно, али истинито, причање доносимо у скраћеном облику.

Када сам била мала, становала сам с тетком Мирјам у малој кући на попутној земљи у Северној Шкотској. У нашем дому није било никаквих удобности: по воду смо одлазиле на оближњу реку, а увече смо палиле петролејску лампу. Најближе село налазило се на 40 километара од нас, о телефону није било ни говора и све наше друштво састојало се од домаћих животиња.

Одмах је освојила теткин срце

Једног дана дошао нам је наш познаник рибар и донео ми на поклон сасвим малу фоку, коју је последња бура била избацила на морску обалу. То је била женка оне врсте морских паса која се ретко виђа у нашим водама.

Иако је тетка много волела животиње (у кући смо имали припитомљену веру, једног миша, видру и две козе), испочетка се двоумила да ли да прими фоку. Најзад је одлучила да је задржи „док не стану на сопствене ноге“, а по том да је врати у море. Међутим, Лора, како сам је ја прозвала, отпрве је освојила теткин срце. Одмах је пристала да узима на чуцу топло козје млеко, много је воледа да се мазе и у нашем шћуви они су јој се увек цалиле од задовољства.

Убрзо сам увидела да одгајивање фоку није тако лака ствар. Лори је требало давати млеко четири пута на дан. Ако бих ја то заборавила, она ме је опомињала необичним јечањем, које би се доцније претварало у тужан плач и, с времена на време, у лајање. Прву грешку направила сам кад сам јој дозволила да ми се попне на колена. Доцније, кад је порасла до једног метра и била тешка 25 килогра-

ма, кодневно сам је водила на језеро да по неколико сати плива с видрама.

Морски пас се лако дреси-ра, јер је врло интелигентан. Лора је одмах схватила да кад дође с пливања сме да легне једино на шаторско крило и да чека док се потпуно не осуши. Првих недеља је лажала тражећи да јој простромо цираду, а касније ју је сама скидала с полице.

Лора је била безгранично

ма, ни на памет јој није падало да се одрекне своје привилегије. Било ми је потребно и труда и времена док сам је навикла да спава на ниском лежају од бамбусове трске, уместо да допузи у моју постелу. Уз помоћ својих пераја, свуда се за мном клатила по кући, а кад бих кренула сама у шћуви јечала је у знак негодовања.

Једног дана одлучила сам да јој отворим вољу за слободом. Ставила сам је у чамца, завесила по језеру и пребацила је преко ограде у воду. Одмах је стала снажно да плива, да рони и да се невероватном брзином врти око чамца. Од трапаве животиње каква је била на суви, она је постала гупка, љупка и изванредно брза фока. Отада, сва-

радознала. Сваки нов предмет у нашој кући будио је код ње интересовање. Једно од њених великих задовољстава састојало се у томе да изручи из корпе све оно што бисмо тетка и ја донеле из града. Кад то уради, корпу би носила у кухињу и остављала је крај ормана за посуђе.

Необичан поштар и музичар

Била сам је научила да ми доноси разне ствари, међу којима и дневну пошту. Сваког дана ниша је на брдо да сачека писмоношу од кога је прима-ла писма и дописнице и доносила нам их у утима. Једанпут, после сусрета с писмоношом, пајр јој је на памет да се окупа и тако је наша пошта отишла на дно језера. Фоке су „рођени музичари“

и Лорин таленат брзо је изишао на видело. Чим бисмо тетка Мирјам или ја засвирали на клавиру, Лора би стала да се врти. Једном сам запевала неку стару шкотску песму и Лора је почела да гроче као да ме прати, јер певање фока састоји се у грочању, хрчању, лајању, звиждању, маукању и у једном тужном крику који почиње у најдубљем басу, а завршава се у високом регистру сопрана. Не желећи да је лишавам задовољства, пуштала сам је да пева, па сам је чак пратила на усној хармоници. Али, она је убрзо постала досадна турајући ми под нос своју бркату нушку. То је сасвим јасно значило да же ли усну хармонику. Попусти-ла сам и ставила инструмент у њена уста, но Лора је и даље била незадовољна. Врте-ла је главом, окретала се, али из инструмента није излазио звук. Очајна, дубоко је уздахнула и, наједном, хармоника је засвирила! Од тога дана била је као дете: нисам могла да јој извучем хармонику из уста а да не удари у праву кукљаву и плач. Враћајући се из шће, још издалека бих чула необичну музику од које је одзвњавала наша кућа. Пошто је открила да механизам ради при удисању и издисању ваздуха, Лора је била у стању да се забавља свирањем до потпуне своје или наше исцрпености.

Видећи колико ужива у томе, један наш пријатељ поклонно јој је дечу трубу. Од тога дана хармоника се више није чула, али су нас ушн болеле од снажног Лориног трубљења. Један други наш пријатељ, а њен обожаваца, поклонно јој је кишлофон. Држећи чекић између зуба, Лора се извезбала да свира мелодију коју сам је ја научила. Може изгледати невероватно, али је цела истина да је она научила да свира на кишлофону једну успаванку, вальс и један марш.

Лору никад више нисмо видели

Постепено, наши пријатељи нису више долазили ради нас, већ ради ње. — Где је? — питали би они. — У језеру, купа се.

— Хајдемо по њу!

С њеном трубом одлазили смо до обале, ја бих је звала да изиђе и она је била срећна што јој доносимо трубу, у коју је одмах задовољно дува-ла.

Недалеко од Абердина живео је мој ујак, који је често приређивао музичке вечери, а на једној од њих требало је да узме учешће и Лора. Нас две стигле смо у ујаков дом, али сам ја била јако узнемирена. У првом делу програма требало је да учествује једна позната певачица, један виолинист — и Лора на кишлофону.

Прво је изишла певачица, љубазно се насмешила на публику и запевала. Али, авај! Лора је из друге собе одмах почела да је „прати“, образујући на тај начин непожељан дует. Двораном је одјекнуо грохотан смех. После другог покушаја, певачица је одустала од даљег певања.

Сви су се тада сложили да Лорина тачка буде прва, јер ће потом, можда, мирније слу-

шати остале. Два снажна госта мога ујака подигли су је на клавир и поставили је испред кишлофона. Чим смо јој ставили чекић међу зубе, „у-метница“ је одмах почела успаванку, не чекајући да јој ја показујем ноте. Затим је дошао на ред вальс, а потом марш. Она је с таквим темпераментом извела своју последњу тачку да се, кад је ударила последњи тон, кишлофон нашао на поду.

Да је после тога настало огромно одушевљење и урнебе сан аплауз то свакако претпоставља.

Једно по подне одвела сам Лору на језеро да се купа. Док се она бућкала око чамца, завесила сам према другој обали да потражим дивље зумбуле. Сат касније нисам је нашла на уобичајеном месту. Тражила сам је свуда, али узалуд. И наредних дана смо је тражили. Лору никад више нисмо видели. С њом сам изгубила највећег и најинтелигентнијег пријатеља међу нашим животињама.

Благо на Корњачи ном Острву

Пре неколико столећа, на Корњачином Острву били су настањени многи пустолови који су пљачкали бродове шпанске трговачке флоте. Кад ових не би било, пирати су упадали међу становнике америчких обалских градова и пљачкали их. У току година, капетани гусарских бродова, као што су били Монтбарс, Жан Лафит, Александар „Гвоздена Рука“ и Морган, мада су делили опљачкану имовину са својим људима, ипак су стекли велика богатства. Неки од њих, као Морган, све

своје злато и драго камење ставили су у сандуке и закопали их на пустим, скровитим местима, која ни до данас нису откривена. Зна се да је Морган своје велико богатство закопао на једном острву у близини Панамског Земљоуза.

Борба за Флорину

ПЛАНЕТУ ОСУЂЕНУ НА ПРОПАСТ

(38)

Роман од И. АСИМОВА

Јуниови протести нису ништа помогли. Учтиво, али одлучно, био је испраћен до једне собе за спавање. Лежећи у постељи, будио је у благо осветљеној, фрескама покривеној таваници и знао је да неће моћи да спава. А онда, осетио је како га је заплуснуо фини талас гаса сомнина и он је заспао пре но што га је други пут удахнуо.

Пробудили су га у хладну полутаму зоре. Трепћући збуњено, дигао је поглед на Абела.

— Колико је часова?
— Шест.
— Доврага, рано сте устали! — рече Јуни извлачећи се из постеље.
— Нисам ни спавао.
— Шта?
— И, верујте, још итекако осећам последње неспавања. Није то као кад сам био млађи.

— Хоћете ли ме извините за тренутак... да се обучем? — промрља Јуни, упутивши се у једну побочну одају. Вратио се заиста после једва нешто више од једног тренутка.

— Па? — запита кад се поново нашао са Абелом. — Вероватно да не бисте бдели читаву ноћ и будили ме у шест часова да немате нешто да ми кажете.

— У праву сте, у праву. — рече Абел седејући на постељу из које је Јуни био устао и наједном прште у смех.

— Опростите ми, — рече кад му је напад смеха престао. — Нисам потпуно при себи. То је због неспроставање ноћи и...

— Дознали сте да се они ипак нису дочекали нашег анализатора свемира? — гласом пуним наде запита Јуни.

— Не, ухватили су га. То ми је жао. А што се тиче моје веселости, мислим да потиче од тога што су наше мреже остале нетакнуте.

Јуни је толико желео да каже: „доврага с вашим мрежама“, али се ипак уздржао, па Абел настави:

— Нема сумње да су они знали да је лекар Коров био један од наших агената. Вероватно знају и за друге наше агенте на Флорини. Али, то су ситне рибе. Саркићани то такође знају и због тога су сматрали да није вредно ма шта предузимати против њих, сем држати их на оку.

— А ипак су убили баш тог Корова, — одврати Јуни.

— Нису. Убио га је један од другова нашег анализатора свемира.

— Не разумем вас.

— То је прилично замршена прича. Хоћете ли да ми правите друштво док доручкујем? Ужасно сам гладан.

Док су пили кафу, Абел му је испричао шта се догодило за последњих 36 часова. Јуни се био запрепашћен.

— Како сте све то сазнали? — запитао је Абела.

— Шта то „све“?
— Па... све. Кад и како се анализатор свемира прокријумчарио у брод Фајфове кћери. Како је градоначелник дуго успевао да узмиче својим гоницима и избегава хапшење...

— Читаву ову ноћ провео сам, докторе, у сталној вези с неколицином од мојих агената. Шта сам предузео и шта сам сазнао спада у досије који би се могао назвати „строго поверљивим“. И све ово што сам вам испричао дознао сам ноћас.

— Али, да бисте све то дознали морали бисте имати шпијуне у највишим органима владе Сарка.

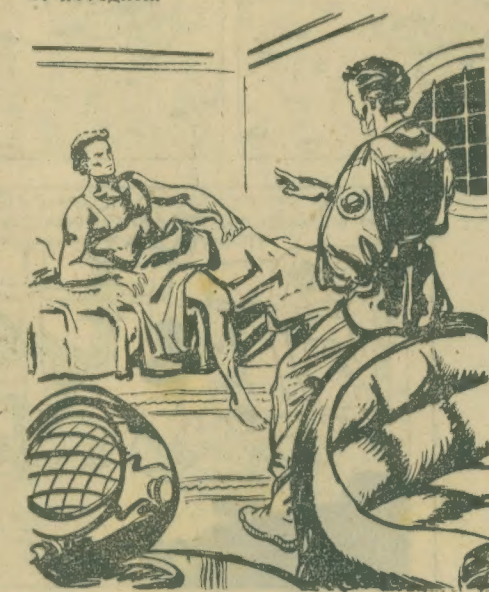
— Природно. Зар вас то изненађује? Додуше, стабилност саркићанске владе и лојалност њеног народа ушли су већ у пословницу. Разлог томе веома је једноставан и лежи у чињеници да се чак и најсиромашнији Саркићанин сматра аристократом у односу на Флоринане и што, мада само привидно, може да убраја себе у чланове владајуће класе. Међутим, Сарк није свет милионара, како се о њему мисли. Осамдесет процената његовог становништва има животни стандард као и становници осталих светова у галаксији, који, уосталом, није много виши од стандарда самих Флоринана. Због тога ће се увек наћи довољан број Саркићана који ће се, огорчени због луксузног живота оних преосталих двадесет процената, ставити мени у службу.

Велика слабост саркићанске владе је то што је вековима појама побуне везивала с Флорином. Заборавила је да води надзор над сопственим народом.

— Али, ти мали Саркићани, ако примимо као тачно да таквих има, не могу много да учине за вас, — замисљено рече Јуни.

— Појединачно не. Заједнички, они претстављају корисно оружје у рукама важних људи. Јер, међу припадницима заиста владајуће класе има и таквих који су из догађаја за последња два века знали да

извуку извесне закључке. Они су убеђени да ће на крају Трантор успоставити своју владавину над читавом галаксијом. Они чак претпостављају да ће се то можда догодити још за њихова живота, па им је стало до тога да на време пређу на страну оних који ће победити.

— Слушајући вас, човек добија утисак да је читава међупланетарна политика прилично прљава игра, — одврати Јуни с гримасом гађења на лицу.

— Па и јесте. Али, тиме што се не слажемо с таквим стањем ми га нећемо уклонити. Ипак, не треба сматрати да је у томе све прљава. Узмимо, например, идеалисте. Оне људе у влади Сарка који не служе Трантору за новац или због тога што очекују да ће тако доћи до власти, већ искључиво зато што искрено верују да је најбоље решење за човечанство једна уједињена владавина која би обухватила читаву галаксију и да то може остварити једино Трантор. Ја имам једног таквог човека у

саркићанској служби сигурности и у овом тренутку он доводи градоначелника.

— Па ви рекосте да је он ухваћен!

— Да, ухватила га је служба сигурности. Али, мој човек је, као што вам рекох, исто временом и орган те службе. Наравно, после овога он ми више неће бити од велике користи. Кад буде пустио на слободу тог градоначелника, он може у најбољем случају да очекује деградацију, а у најгорем — затвор.

— А какви су ваши планови?

— Још не знам. Морам најпре градоначелника имати у рукама. Јер, мој човек та може довести само до узетишта и тамо му омогућити да побегне. Шта ће се после догодити... видећемо. Племенити такође очекују градоначелников долазак, али све док га ми или они стварно не будемо имали у шакама ништа ново не може се догодити.

Но, ово Абелово тврђење показало се као нетачно.

Говорећи теориски, све стране амбасадe имале су у читавој галаксији право екстериторијалности. Уствари, то право успеле су да сачувају само оне чије су планете уживале поштовање домаћинима, а то је значило да је на Сарку само Трантор у потпуности сачувао неприкосновеност својих посланика.

Територија транторијанске амбасадe обухватала је готово читаву квадратну миљу. На њу није смео да ступи ниједан Саркићанин сем ако је позван, а наоружан ни у ком случају. Додуше, оружана посада амбасадe не би ни два часа могла да одолева нападу једног јединог саркићанског оклопног одреда. Али, њену главну снагу чинио је ауторитет Трантора. Амбасада је чак имала право, а и могућност, да одржава директне саобраћајне везе с Трантором.

Са палубе циноског васионског брода-носача, који је лебдео на висини од сто миља, граници између „планетарног простора“ и „слободног простора“, узлетали су мали жиро-бродови и спуштали се на аеродром на подручју амбасадe.

Жиро-брод који се појавио над земљиштем амбасадe није био транторски. Уска и дуга цев топа подигла се у ваздух. Поручник Камрум, који је седео крај радиопријемника, обрати се капетану Елуту који је баш у том тренутку наишао:

(Наставиће се)

РЕНОВАРОВА Животна радост

На тога посетиоца „Метрополитен музеума“ у Њујорку који се, кад ступи у велику дворану на другом спрату, не заустави озарен пријатним осмехом: Сви они стају задивљени пред чувеном сликом великог уметника Огиста Реноара „Госпођа Шарпантје са децом“. На том платну, високом 1,50 и широком 1,80 метар, он као да је хтео да изрази сву величину свога генија. Мада му је за њ плаћено само хиљаду франака, оно је значило почетак уметничког успона. Прво је за хиљаду франака месечно изнајмио једну мању кућу у селу Монмартра, на којем је тада становао много уметника, затим је купио боје, нешто намештаја и ново новчато одело. „Ако овако потраје, — рекао је — моћи ћу себи да дозволим и такав луксуз као што је породица“.

Реноар је пратила немаштина отада је дошао на свет, 1841 године. За родитеље је била велика срећа што синчић показује склоност према уметности, јер су претпостављали да им неће дуго бити на терету. Кад је навршио 13 година, отац га испише из школе и одведе на занат у једну фабрику порцелана. Тамо је он на порцеланским чинијама и тањирима имао да слика разне фигуре: од класичних венчића до профила краљева и краљица.

Четири године касније фабрикант падне под стечај, а Реноар, да би имао од чега да живи, потражи други посао. Тако се прихватио украшавања лепеза и завеса и радио мале слике верског садржаја за које је примао по пет франака од главе насликаног свеца. Био је врло штедљив, јер је хтео да узима приватне часове, како би надокнадио оно што је пропустио у похађајућу школу. Али, кад је стекао довољно новца, за учење је било већ доцкан: имао је 21 годину, а једва је знао да чита и пише.

На Сликарској академији Реноар је био толико жив и весело да му је један наставник рекао:

— Изгледа ми да сликарство за вас претставља само забаву!

Други му је казао да пре но што почне да слика треба да научи да црта, копирајући гипсане статуе грчких богова. Послушни Реноар изради пет цртежа разних богова који су пуцали од живота и здравља. Наставник му љутито рече да се богови никад не сликају као жива бића, и додаде:

— Ножни палац једнога хумурије никада не може бити величанствен као палац једнога бога!

Такве и сличне бесмислице које су се могле чути у школама онога времена нису на Реноара остављале никаквог трага. Он је упијао у себе само принципе сликарства које ће искористити за свој властити начин рада, који ће, нешто касније, уздрмати законе ликовне уметности, како у Француској тако и у читавом свету.

Све што је сликао, било пејзаж, портре, фигуру или мртву природу, Реноар је радио ван куће, у пољу, где се боје лепше одражавају и где фигуре и природа одишу блиставим животом. Отуда на његовим платнима толико светлости, сунца, здравља и свежине.

Тешко је рећи како би се Реноар развијао и шта би постигао да није насликао портре госпође Шарпантје и њене деце. Од оног тренутка кад је ставио свој потпис на ту слику, низ срећних околности окренуо се у његову корист.

Жена једног од најугледнијих издавача у Паризу, госпођа Шарпантје је позивала у своју кућу чувене људе онога времена. Чим је слика била готова, ставила ју је у свој салон, тако да се налазила пред очима свих. Између осталих, ту су долазили Зола, Флобер, Мопасан, Маларме и Едмон де Гонкур. Најзад, уз помоћ својих веза, она је успела да слика буде изложена у париском Салону.

После Салона, почеле су да пристижу поруџбине. Захваљујући томе, Реноар је, поред портрета, могао да ради и на својим другим делима. Она ће га касније учинити славним много више но што би се прочуо да је радио само портрете. Првеће преливено сунцем, предели, изванредни актови и групе које се купају у блеску сунчаних зракова — то је свет који нам је Реноар овековечио.

Најзад, после пуне три године напорног рада, могао је да посвети мало времена и свом личном животу. Тада се и оженио. Бранин пар Реноар имао је три сина, сва три уметнички обдарена. Један од њих, Жан, сматра се једним од највећих филмских редитеља на свету.

На сваком Реноаровом платну осећа се осмех и ведрина. Та уметничка радост види се још на слици породице Шарпантје, из времена кад је оскудно живео. Ни на једном његовом делу не може да се открије туга сиромаштва, кад се храном сувом кором хлеба, или трагови мучне борбе за успех у животу.

Чак и у својим последњим данима, укочен од јаког реуматизма, он је сликао, привезавши четкицу за болесну, искривљену руку. До последњег даха, 1919, у њему самом, као и у његовим последњим сликама, није било места тузи. Треперава радост живота никад га није напуштала и остала је да и даље зрачи с његових платна, пред којима се окупљају хиљаде ходоцасника уметности.

WALT DISNEY'S ВЕЛИКА ПОТЕРА ЗА ЛОКОМОТИВОМ

ОНДА ЈЕ БРАНИОЦИ-
МА МОЈА МУНИЦИЈА
ПОТРЕБНИЈА НЕГО
ИКАД! ОКЛОНИТЕ ВОЗ
ДА БИХ МОГАО ДА
КРЕНЕМ ЧИМ ОНАЈ
ДРУГИ СТИГНЕ!

ДОБРО! ДОБРО! НЕ
ТРЕБА СЕ ТОЛИКО
УЗБУЏИВАТИ!

ДОК ЈЕ МАШИНОВОЂА
ТЕРЕТЊАКА ОСЛОБА-
ЂАО ПРУГУ, ЕНДРЈУС СЕ
ВРАТИО СВОМ МАШИНОВОЂИ...

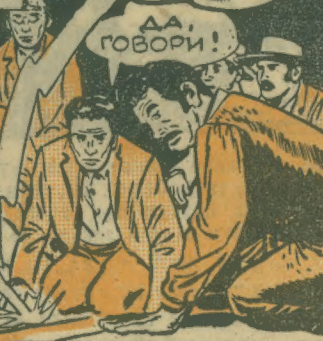
НАЈТЕ, РЕЦИ
ЉУДИМА ДА СЕ ЈОШ
СТРПЕ И ДА БУДУ
СПРЕМНИ!

ДОК СУ ЧЕКАЛИ У МРАЧНОМ
ВАГОНУ, СЕВЕРЊАЦИ СУ ЧУЛИ
НАКЉУДАРАЦ, А ЗАТИМ ГЛАС
ИСПОД КОЛА...

ТО САМ ЈА,
НАЈ! ЧУЈТЕ
ЛИ МЕ?

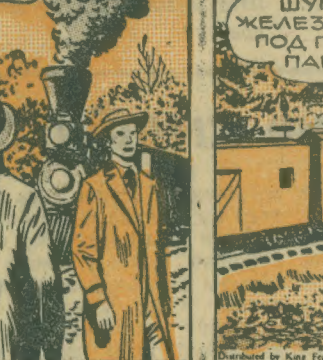
ЕНДРЈУС КАЖЕ ДА БУДЕТЕ МИРНИ И СА-
ЧЕКАТЕ ДОЛАЗАК ЈОШ ЈЕДНОГ ВОЗА. АКО
ОВИ НАПОЛУ ПОСТАНУ СУВИШЕ ПОДОЗРИ-
ВИ, ИСКАЧИТЕ И
БОРИТЕ СЕ!

НЕШТО НИДЕ У РЕДУ
СА ОВИМ ВОЗОМ.
СУМЊИВИ СУ МИ!

ТОНИОЦИМА СЕ СРЕЂА
ИЗНЕНАДА ОСМЕХУЛА.

ШУМСКА
ЖЕЛЕЗНИЦА...
ПОД ПУНОМ
ПАРОМ!

ДВАПУТ ПРЕКО АТЛАНТИКА
ЗА 13 ДАНА

Једна птица (врста налик на галеба која живи поред морских обала, а особина јој је да ниско лети) била је пренета из Енглеске у САД. Та иста птица прелетела је Атлантски Океан и вратила се назад за три наест дана, прешавши на тај начин преко 5.000 километара.

ЧУДНЕ МЕТАФОРЕ

Спев о Беовулфу је најстарији еп у англосаксонској књижевности. Он је сачуван само у једном рукопису с почетка X века. Поред других карактеристика, овај спев одликују и многе необичне метафоре. Ево неколико примера:

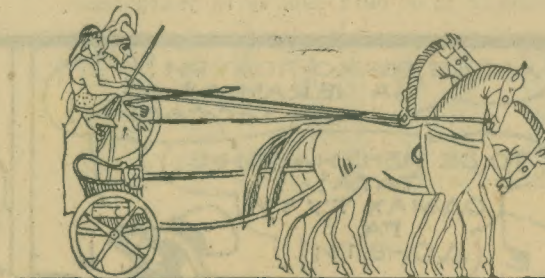
дрво весела = харфа
син чекића = мач
китов пут = море
борбене липе = штитови
ковачи ратова = ратници
лабудова стаза = море

ПРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

БОЈНА КОЛА ХОМЕРОВИХ ЈУНАКА

У Хомеровим песмама не помињу се коњаници, него лако наоружани пешаци који се у току борбе разлете по бојишту. Али, о исходу самог боја не одлучује толико њихово чаркање, колико успех њихових вођа, који имају тешко оружје и јуре разбојиштем на бојним колима, па с њих копљем погађају непријатеље. Ако вођа у том ратном метежу наиђе на равна и себи достојна противника, онда он сиђе с кола и бори се пешке. За то време његов друг, који на колима до њега стоји и тера коње држећи узде, остаје крај кола, која су стално у приправности ако буде потребно да се измакне.

Бојна кола имала су два точка, изнад којих се налазио део кола који је служио за стајање, а не за седење. Спреда и са стране тај део кола имао је ограду од дрвета или пруга. Поврх оgrade налазио се дрвен обруч за који су се узде могле привезати. Спреда се налазила руда. Она је на издигну-

том крају имала неку врсту јарма који се стављао на леђа коња. Сам јарам био је причвршћен кожним ременом, који је коњима стајао око врата. Обично су упрезана два коња, а понекад је уз њих био и трећи, који није вукао, него је служио као резерва. Узде су биле, као и данас, од коже. Коњи су се гонили бичем или штапом.

ЗЕМЉА С НАЈВИШИМ
ПЛАНИНАМА

Непад, држава која лежи дуж падина Хималаја, између Индије и Тибета, има унутар својих граница осам највиших врхова света, међу којима су: Еверест, Каченџунга, Макалу, Даулагери и Анапурна. Сви ови планински врхови прелазе висину од 8.000 метара.

ПРИПОНА

Припона је скуп конопа који држе јарбол с леве и десне стране брода. За припону су везане врзе, мали конопци у виду лествица, које служе за пењање.

ШТА СУ РАКУШЦИ?

Ракушци су група малих ракова. На боковима им је спљоштено тело, а шкрге имају при основни ногу. Живе у морима и слатким водама.

ПТИЦА ЧАСОВНИК

Кроз джунглу северног дела полуострва Јукатана, у Мексику, пролазила је шаролика поворка, састављена од свештеника и ратника, припадника народа Маја. Кад су стигли до кречњачке грађевине зване Свети бунар, из њених зидова су излетале птице смеђе боје, с тиркизноглавом главом. Једна од њих стала је на грану оближњег дрвета и одатле посматрала гомили људи која ју је узнемирала. Њен реп у облику клатна кретао се лево-десно, као реп љутите мачке.

То је приказ који се вероватно често могао видети у доба Маја, па је зато неки од тадашњих уметника нашао за потребно да га овековечи у камену. Од тога времена прошло је доста векова, храмови и грађевине Маја су разрушени и джунгла је покрила трагове њихове цивилизације. Али, птица мотмот живи и даље у зидовима древних грађевина. Ветар, киша и корење дрвећа проширили су шупљине у зидовима и тако створили још више места за гнезда ових птица. Зато ће данашњи посетилац рушевина у Чичен Ици и Уксамалу видети ове лепе птице можда у већем броју него што су их могли видети давни становници ових рушевина.

Реп птице мотмот личи на тениску ракету или на клатно. Индијанци је називају тох, подражавајући тако њен глас, који, истина, пре звучи као ток. На шпанском се она назива „птица-часовник“ и то јој име заиста најбоље одговара. Средњи део њеног дугог репа потпуно је огољен, док на крају перје има облик круга. Занимљиво је, међутим, да младе птице имају обичан реп, који тек касније изгуби перје на средини. Да ли мотмот сам, својим кљуном, оголи реп, или се то догађа из каквих других разлога, наука досад није успела да утврди. Занимљиво је и то да се перје на репу никад не ломи, након мотмота, да би дошао до свог гнезда, пролази кроз праве тунеле, а и само гнездо је врло мало и тесно.

Четири врсте мотмота које живе у Мексику имају овакав реп, док друге две врсте — мотмот с плавом гушом и тоди-мотмот — имају дуге репове нормалног облика. Од свих ових врста мотмот с тиркизном главом је најживописнији. Он је најчешћи становник рушевина и зато га страни туристи нај-

боље познају. Навикао је већ вековима на присуство људи и не бежи од њих, већ их, као и његов предак који је послужио као модел за уметника из доба Маја, радознато посматра клатећи репом.

Мотмот прави склоништа и у земљи. Тада се труди да прокопа што дужи тунел, на крају кога уреди своје гнездо. Женка полаже у њега по четири сјајнобела јајета. Гнездо мотмота је чисто, иако се налази дубоко у земљи или у земљи. Због тога је перје ове птице увек сјајно, а њени младунци су чисти и кад први пут изиђу на светлост дана.

★

СТВАРА СЕ НОВ ЈЕЗИК

Индијски научници налазе се пред проблемом како да оспособе хинди-језик за улогу званичног језика. Као што је познато, овај из санскрита изведени језик треба већ 1960 године да замени сада званични енглески језик у Индији. Да би то било могуће, ваља наћи одговарајуће изразе за пуних 60.000 разних енглеских речи из области свих наука, државне управе, свакодневног живота итд. Пет и по хиљада од тих речи добиле су већ званичну сагласност и употребљавају се у високим школама и на универзитетима. Постоји и нарочити уред за научну терминологију. Међутим, енглеске речи које су ушле у широке народне масе остаће и у хинди-језику непромењене.

★

БИЈКА-ПЕРТЛА

На стаблима палми и других дрвета с грубом кором на полуострву Флориди расте биљка-паразит која невероватно потсећа на пертле за ципеле. Ова биљка се чврсто држи за стабло биљке-домаћина и с њега виси у облику свежњих пертла. Научно име јој је *Vittaria lineata*, а народ је назива биљка-пертла или биљка-брада.

Ова биљка ретко се налази на надморским висинама већим од неколико метара. Осим на Флориди, има је и на Карипским Острвима, у Средњој Америци и у тропским пределима Јужне Америке. Већ 1753 године појавили су се осушени и пресовани примерци ове биљке у европским збиркама, донети са острва Сан Доминго. Тридесет пет година касније, ботаничар Андре Мишо нашао је ову биљку и на северноамеричком континенту.

КАКО ЈЕ ЗЕЦ СПАСАО БАСАНА

— Тибетанска прича —

Догодило се то не баш тако давно како се обично говори у бајкама, — поче стари Нима да прича своме унуку. — Али, запамти, дете. Бајке никад немају младост и никад не старе. Тако се бар каже у нашем народу...

Постоји у Тибету велика шума. Идеш један дан кроз њу, идеш други, па трећи, а око тебе само шума. Та шума се зове „Поми“. И у тој великој шуми много је дивљих животиња, страховито много. Видећеш тамо тигра, приметићеш лисицу и медведа, највише на вука и зеца. Много година људи су ловили по тој шуми. Зар је због тога животиња у њој мање? Не, одговарам ти ја; не, одговориће ти наш сусед; не, кажеће ти стари Басан о коме ћу да ти испричам причу. Слушај, унуче мој...

Догодило се некако да је свирепи тигар упао у кљусу. Покушавао он, али никако да извуче тешку и снажну шапу своју из гвоздених зубаца. Жао било тигру змог себе, смрт је своју чекао. Много животиња про трчало је крај њега, много њих преклињао је тигар да му помогну. Али, ко да укаже помоћ злотвору? Колико је медведића, зечића и вучића прогутала његова чељуст! Нико се није могао сажалити на тигра.

На тигрову срећу, пробијају се кроз ту шуму путници Басан. Ишао је он у Ласу, у свети град. Угледао Басан тигра. У његовим очима није било злобе, крзно му се више није сијало, гвоздени зуби кљусе чврсто су држали огромну шапу. Послушао је Басан тигров глас. Није било снаге у том гласу, страшна рика претворила се у слабо јечање.

— Помози ми, Басане, врати ми слободу па ћу те помињати читавог живота, — стаде да га моли тигар. Басан одговори:

— Ја те могу ослободити. Али, кад отворим кљусу ти ћеш ме растргнути! Ко може да ми каже да тако неће бити?

— Први ти ја кажем да тако неће бити. Ни таи те нећу, Басане, веруј ми. Планине нису тако чврсте и постојане као моја реч.

Поверовао Басан тигру и отворио кљусу. Поскочио тигар, зарикао, очи му свирепе засветле.

Није се уплашио Басан, брзо је нашао одговор:

— Зар планине с којима си упоређивао своју реч нису више планине? Видиш ли ово дрво? Нека нам оно буде судија. Запитаћемо га шта треба да учинимо.

Пришли они дрвету и запитали. А дрво је овако одговорило:

— Много већ година живим на свету. У жарке по-

— Мислиш ли ти, Басане, да си ме спасао смрти?

— А шта бих друго мислио? — мирно одговори Басан.

— Учинио си добро дело, ослободио си ме из кљусе. Сад треба да завршиш то добро дело. Три дана и три ноћи ништа нисам јео. Ловци ме нису убили, али сад могу да умрем од глад. Морам те појести.

двевне часове дајем људима своју сенку, кад пада киша путник под мојим лишћем налази заклон. А кад дође љута зима? Ти исти људи секу моје гране да би запалили ватру. Зар је то праведно, Басане? Зар у нашој шуми има захвалности?

Стари Басан се замисли. Шта је могао да одговори дрвету?

Необичне смрти

Смрт може бити необична, као и живот, и заиста историја је забележила много чудних смрти, наравно само чувених људи, јер о онима обичним није стизала да води рачуна. Многа од тих казивица личе на приче, па њима овде изнети неколико примера.

Може се, рецимо, умрети од смеха. То се догодило оном старом грчком филозофу што је видео магарца како једе руже, па пред тим необичним приказом прснуо у смех који га је стао живота. На исто, толико чудан начин умро је и сиријски краљ Антиох: од кијања! Испуцајући пехар вина, он у њему није видео мушницу, која му се некако завукла у носну дупљу и нагнала га на такво кијање да је најзад изгубио дах, па онда и живот. Од мушнице у чаши вина умро је и римски папа Адријан VI.

Старогрчки песник Есхил такође спада међу оне који су погинули на невероватан начин. Шетајући једном по пољу, нашао се тачно под једним орлом који је у канџама носио корњачу. Грабљивица је неким случајем испустила свој оклопљени плен, који је несрећном творцу „Окованог Прометеја“ пао тачно на главу и убио га. Његов сународник Софокле угушио се у деведесет другој

години од зрна грожда које му је било запало у грло!

Ма како то чудно изгледало, може се изгубити живот и због тврдицлука. Француски песник Шалпен, аутор „Девине“ и штићеник кардинала Ришељеа — који му је поверио да састави статут Француске академије — по пет пута је протурао кроз руку сваку пару пре него што би је издао, иако му је њ... покровитељ Сио одредио добру пензију. Једне вечери, кад су после дуготрајне и јаке кише улицама Париза текле праве бујице, Шалпен на неколико места није хтео да плати безначајно мале суме да би преко нарочито постављених дасака прешао потоке кишнице, већ је газио воду. Од тога је добио запаљење плућа, које га је стао живота.

Жан Франсоа Боавен де Бонето мало је познат иако спада међу претече модерне авијације. Он је 1742 године покушао да полети над Паризом као човек-птица, али је после две стотине метара лета пао у Сену и сломио бутну кост. Иако његова смрт нема никакве везе с ваздухопловством, дошло је необично да би била

забележена. Једног дана запалила му се кућа и сви станари побегли су из ње, само се он затворио у собу. Пожар није схватио озбиљно, па је сковао овакав план: завареће своју породицу и пријатеље да је у запаљеној кући нашао смрт. Уствари, извући ће се у погодном тренутку, кад га нико не види, и побећи. Тек после извесног времена вратиће се „из мртвих“ и закључити шта

су о њему мислили његови сродници и пријатељи. Нажалост, овај план пореметила му је ватра. Кад су ватрогасци продрли у његову собу, нашли су га угњенисаног.

Од свих људи који су умрли необичном смрћу свакако је најнесрећнија погубица опата Превоа, аутора романа „Манон Леско“.

У селу Куртеју, где се био повукао, 25 новембра 1763 године Прево је пао у тешку несвестицу. Одмах је пренет код сеоског лекара, иначе страшног хирурга. Закључивши да је пацијент мртав, лекар одлучи да одмах изврши обдукцију, леша и утврди узрок смрти. Тек кад је једним дугачким резом писцу просекао трбух, несрећник се повратио из несвестице и снажно крикнуо.

Али, већ је било касно. Опат Прево убрзо је заиста умро — од ране коју му је нанео хирург!

ХАЈДЕ, ВУЧКО ПОЖУРИ!
ЈА ЧЕКАМ ДА СЕ
ЗАСЛАДИМ!

ТО ЈЕ ИЗНЕНАЂЕЊЕ,
ТАТА!
ОДМАХ КУТИ
ГА
ДОНЕТИ!

ЖИВЕО ЈА И МОЈ
РОБЕНДАН!
ТРА-ЛА-ЛА!
ТРА-ЛА-ЛА!

ТВОЈ
РОБЕН-
ДАН!

НАРАВНО, ТАТА,
ДАНАС ИМАМ ТРИ
ГОДИНЕ И БАШ
ХОЋУ ДА ТЕ
ПИТАМ ШТА
СИ МИ КУПИО,
ЗА РОБЕНДАН!

ШТА САМ
ТИ КУПИО...
ЈА?

Сава Текелија

НА КАВКАЗУ

Маја месеца 1787 године, Сава Текелија, тада још младић, пошао је из свог родног града Арада на дуг и прилично опасан пут. Позвао га је к себи у Русију стриц Петар, фелдмаршал и главни заповедник руске војске у пространим областима између Црног и Каспског Мора.

Песме из старе постојбине

У време доласка младог Текелије, било је прошло само четврт века од оснивања српских насеобина на југу Русије: Славено-Србије и Нове Србије, које су населиле српске избеглице из Аустро-Угарске, 1752 и 1753 године. Он је кроз обе пропутавао и посетио је много насеља. Српски насељеници још су живели по староме, онако како су некада навикли. Руске спахије не радо су их гледале, јер су нови граничари били слободни људи. Тако је губернатор у Бахмуту пред Савом Текелијом „ружно описивао Србе, да су груби, непослушни, и свако је зло на њих метао“. То је Саву увредило, али је и знао због чега губернатор грди Србе. „Он мисли да Срби треба да буду као руски крепосници (кметови), који тек душу имају, а робље су право“.

Сава Текелија затекао је стрица у Миргороду, на тадашњој руско-пољској граници, где је он имао велика имања и двор, поред кога се налазило око седамдесет црногорских породица, „зато се већ ту чуло српски говорити“. Уз Петра Текелију било је много српских официра, а у Миргороду је тада боравио и српски пук, који је имао и своју музику. Музика је на походу спирали песме које су насељеници Нове Србије донели из старе постојбине. Једног дана, прича Сава, његов стриц приредио је гозбу. „Док су други играли, стриц је повео са со-

бом српске официре у посебну собу. Ту се српски певали и грдило певајући. Један пуковник родом из Сомбора знао је много српских песама и он је, певајући их, изазвао многе сузе у очима прекаљених ратника“.

Петар Текелија морао је да се придружи својој војсци, која се окупала на Дону против Татара, а своје синовцу дао је писма за кнеза Потемкина. Сава је кнеза нашао у Михајловки и овај је обећао да ће га препоручити цару Катарици. Но, одједном се про неоглас да су Турци прешли преко Буга и Потемкин је утекао са својом свитом у Кременчуг. Настала је општа пометња и бежанија, па је и Сава морао да напусти Михајловку. Срби су Потемкина звали „хоро“, јер је био разрок у једно око, и нису много ценили његове ратничке способности. Тада су руском војском заповедала три главна команданта: Потемкин у Молдави, Суворов на Криму, а Петар Текелија на Кавказу. У Русији се сматрало да је најхрабрији Петар Текелија, а сем тога био је веома сличан цару Петру Великом, што је још више допринело његовој популарности.

На свом путу по Русији Сава Текелија често је сreo своје сународнике. Њих је било у Полтави, Курску, Минску, у Тули, Москви и Петрограду, а нарочито у јужним областима Русије. Савада су га радо примали, јер је будио сећање на стару постојбину, где је свако имао понеког рођака. Многима је донео поздраве и поруке, али било је и тужних вести. У Петрограду, где је провео четири месеца, налазио се тада српски хусарски пук, коме је био заповедник чувени генерал Симеон Зорић, добротвор Доситеја Обрадовића и других српских књижевника, оснивач прве војне школе у Русији. На свом повратку у домовину, Сава Текелија посе-

тио је Зорића на његовом имању у Шклову, где је неколико месеци био у гостима и Доситеј Обрадовић.

По беспутима снежним просторима

Из Петрограда, усред зиме, Текелија је кренуо на југ Русије, према Кавказу, где му се тада налазио стриц Петар. Све до Дњепра возио се на саоницама, по беспутима снежним просторима, мењајући коње на ретким и бедним поштанским станицама, избегавајући заседе у несигурним и опасним пределима. Када је стигао на Дон, оградено је већ и пролеће. Саонице су замењене коњима; на рекама се пројомно лед, али кола су била тако направљена да су могла да преплове и широке реке а да се нико у њима и не окваси. Али, Дон нису могли да пређу, јер би требало четири сајла да по њему плове, толико се био разлио услед пролећних вода. Од Осаја — „где је донских козака правитељство“ — Сава Текелија се спустио према Таганрогу, у „донску слободу“, где живе донски козаци „на подобије наших граничара“.

У Аксају је Текелија видео прве черге Калмика, а кад је прешао преко Дона наишао је на њихова многобројна насеља. „Каква да Калмика има до 40.000, но да их је много више отишло из Русије, јер их је Катарица хтела да покристи“. Код Калмика је Текелија провео неколико дана, био је гост у њиховим чергама, почаштен кумисом и јелима од коњског и камишег меса. На растанку, један калмички кнез поклонно му је диван лук са стрелама, а хтео му је поклонити и једну чергу, но она је била толико гломазна да је Текелија није могао са собом понети.

После дугог и напорног путовања, Сава Текелија коначно је стигао у Георгијевску

(Грузија), у догор руске војске на реци Куми. Стрица Петра затекао је у врло тешком стању. Победника над кавкаским Татарима савладао је један даровани татарски коњ. Иначе, Петар Текелија је у борбама често био рањаван, и то врло тешко. У једној бици неки хусар му је једном тако расцепио главу, да „су је лекари гвозденим обручем, сте-

лећа и тако пригњечили јахача да му је почела цурити крв на стомак. Од тих повреда Петар се више никад није опоравио...“

На Кавказу је Сава провео неколико месеци. Правио је дуже излете и ишао у лов. Стекао је многе пријатеље, и то не само међу официрима, него и међу домороцима. Уочио је њихове језике и бележио речи, а као добар цртач пренео је на хартију велики број прекрасних кавкаских пејзажа. Израдио је и детаљну мапу Грузије, састављајући поједине секторске карте. „На Кавказу живи сто врста народа, који имају разне језике и разне вере. Од тих народа долазили су многи да виде мога стрица, да се с њим договарају и своје послове уреде. Кабардинци или Черкези били су у савезу с Русима“.

Код Черкеза и Татара

Два черкеска кнеза, која су посетили Петра Текелију, посетили су и његовог синовца Саву. „На њима панцир-кошуља и од чланка на руци до лакта једна шина од гвозђа, која им служи да подметну руку кад неко хоће да их сабљом удари по глави“. Били су лепо одевени, високи и тасити. Заводели су Саву и поклонили му лук са стрелама. Један њихов друг, који је знао руски и често са Савом јахао по околини, научио га је да затеже лук и стрела стрелом. „И тако сам, после прилично дугог вежбања, могао на тридесет корака да погодим голуба“. У руској војсци била су и два угледна таоца. Један је био син татарског хана, а други грузиског краља. Руси су обочици дали чин пуковника. Сину татарског хана допустили су да носи татарске хаљине. „Да би тако Татарима угодили и к себи их привукли“. „И кад смо ишли с њима у једно татарско село, то су Татари на земљу падали, и који се могао приближити, скрив се хаљина његових љубио...“

Сава је посетио неколико

татарских села и био гост племенских старешина, мирза, малих кнезова, којих је био пун Кавказ. „Дворови тих кнезова били су сасвим прости: кућа од плетера, улепљена благом и покривена сеном или сламом; у соби само један диван и неколико душека. Села татарска састављена су од колиба поређаних у круг и покривених заједничким кровом. Споља је такође округла ограда исплетена од прућа. Увече Татари посред тог кола сатерају сву марву, јер је иначе један од другог краду“.

На Кавказу, у војсци Петра Текелије, Сава је срео сина познатог генерала Прерадовића, Србина пореклом. И његов син био је генерал, али је деградиран „у просте солдате“. Једни кажу да је као солдат и кнутом бијен, но после редом опет да је аванзирао“.

Дивна кавкаска природа одушевила је Саву Текелију. Тамнозелене шуме, недогледни планински висови покривени снегом, бистре и брзе планинске реке и увек плаво небо — све се то заувек задржало у његовом сећању. Њему, детету равнице, уливао је страхопоштовање огромни и тајанствени Елбрус, покривен вечним снегом, „који се диго изнад свих снеговитих брда као један пласт у пољу“. Татари га зову шах, што значи цар, цар свих брда и планина, несаваљљив. — Јер се на њега још нико није попео.

Септембра 1788 године Сава Текелија опростио се са својим стрицем и напустио Кавказ. На повратку у домовину поново је посетио Нову Србију, где се код својих сународника частио и гостио неколико недеља. Водили су га од града до града, од дома до дома, тако да је на крају код по следњег домаћина нашао више од стотину гостију. „Имао је газда што да храни. Ту преноћио две ноћи, играмо и частисмо се и ујутро ја се опростим са свима и благодарим им за љубав и гостопримство“. У Арад је Сава Текелија стигао тек у касну јесен...

скупиће од злата

Столећима су алхемичари узалудно покушавали да остваре један од најдражих својих средњовековних жеља: да добију вештачко злато. Варалице и припрости занесени тражили су злато у којем измету, слами, блату, коњској гриви, жабољој пљувачи. Мудрији су се надали да ће га наћи у минералима и у разним металима, а најдалековиднији су већ помислили да употребе живу. Наравно, с примитивним средствима свога доба они нису постигли никакве резултате. Међутим, недавно је америчком научнику Демистеру пошло за руком да баш из тог течног метала добије злато. Тиме је остварена чудесна трансмутација материје. Од једног елемента добијен је други.

За научнике који се баве атомском хемијом ово није више чудо мада још и данас претставља мали научни подвиг. За последњих 35 година сличне операције поновиле су се у више махова. Почетком 1919, енглески научник Рутефорд претворио је азот у кисеоник, а 1934 Ирена и Фредерик Жолио-Кири преобразили су алуминијум у фосфор. То је био тек почетак. Ускоро су атомска истраживања умножила број извршених трансмутација. До да-

нас их је извршено око 40, од којих је најзначајније преображавање водоника у хелијум. То је физичко-хемијски процес који се одиграва приликом експлозије водоничне бомбе.

Научници атомског доба имали су шта да науче од истакнутог алхемичара 15 века Николе Валоа, који је писао: — Гледај шта природа ради и подражавај је што боље можеш.

Савремени научници добро знају да је трансмутација честа појава у природи. На многим местима у земљиној кори могу се наћи оловне руде које су пре више милиона година претстављале велике резерве најдрагоценијег метала данашњице, урана.

Сан својих предака — трансмутацију метала и добијање вештачког злата — атомски научници нису постигли уз помоћ застарелих реторти и земљаних судова алхемичара. Најједноставнији од њихових алата јесте једна челична цев позната под именом циклотрон, који личи на топ. У књигама које га описују циклотрон се често назива атомском артиљеријом. И с правом, јер он служи за бомбардовање. До душе, овде нису у питању пројектили великог калибра, већ микроскопски ситне честице, али чија је сила често огромна. Оне се крећу брзином од више стотина хиљада киломе-

тара на сат. „Бомбардујући“ атоме живе, честице из циклотрона су створиле — атоме злата.

Од овог остварења атомске хемије па до батерије „атомских топова“, под чијим би се дејством изживе драгоцене златне полуге, још је далеко. Демистер је, уствари,

произвео свега неколико милиграма злата и ниједног тренутка није помислио да се на овај начин обогати. Разлог је врло једноставан. Његово вештачко злато је неколико стотина, или чак неколико хиљада, пута скупље него злато које се добија из реченог песка или златоносних жица. Најзад, ако би се злато производило у великим количинама оно више не би било ни скупо ни драгоцено.

Индијански шатори

Постојали су народи који су од вајкала живели само под шаторима. Индијанци, на пример, знали су једино за шаторе од коже чије су полутке прошивали кожном врпцом. Унутрашње, а каткад и спољашње стране, знали су да украшавају врло лепим фигурама. На поду, прекривеном бивољом кожом, њихове жене — скрво — седеле су данима правећи мокасине, док су домаћини дељали штапове за стреле. Око

шатора су се налазиле дугачке, разнобојне корпе од врбовог прућа, у којима је била прострta по једна бивоља кожа — постеле за домаћине и домаћице. Извесни шатори били су намењени за „бдења“ младих ратника. Кад дође тај дан, у шатор се стави велик усјан камен и младић би морао да га полива водом из јареће мешине. Услед јаког испаравања, у затвореном шатору се стварала неиздржљива атмосфера, али ратник би се труднио да у њој остане што дуже, јер се на такав начин одређивала његова борачка способност.

МАЛЕ ЗАНИМАЈВОСТИ

ДА ЛИ СТЕ ЗНАЛИ...

У фебруару 1933 године амерички брод „Рамапо“ кренуо је из Маниле, на Филипинима, за Сан Дијего у Калифорнији. На путу га је задесила бура, која је трајала седам дана. Бес мора био је незапамћен. Таласи су личили на планине. Том приликом, рано ујутру, измерен је талас чија је висина износила 33,60 метра. Иначе, сматра се да таласи могу да достигну висину до 18 метара.

И још нешто о таласима. Прича се да они тако снажно тучу обалу Огњене Земље да се у мирној ноћи страшна бука чује на даљини од 30 километара.

ПЕТ ПУТА ВИША ОД АЈФЕЛОВЕ КУЛЕ

„Осим чудом света“ неки већ данас називају грађевину која треба ускоро да се подигне у Чикагу. Она ће бити висока 1620 метара, тј. за око пет пута надмашиће Ајфелову кулу. Засад ова највиша грађевина на свету постоји само на плану, који је израдио Франк Лојд Рајт, стар 87 година. Биће подигнута од стакла и челика који не рђа. Све лифтове у њој покретаће атомска енергија.

ПОЗАМАНТЕРИЈА

Позамантерија је заједничко име за предмете исплетене од различитих текстилних влакана (пантике, ресе, кићанке итд.), који служе за израду женских шешира и разних тоалетних украса.

НЕОБИЧНА УМЕТНОСТ ЧАН ЈУН-ШОА

Израђивање из хартије представља један од најомиљенијих облика кинеске примењене уметности. У древна времена кинески сељаци веровали су да уметнички изрезана хартија доноси срећу у њихове домове. Тим белим, црвеним или црним сли-

је држала крутих и мртвих правила. Ниједна званична хроника није сачувала имена народних уметника, њихова дела нису стигла до нас. Само је народ запамтио уметнике минулих поколења. И данас многи старци могу по сећању да опишу њихове дивне слике и шаре изрезане од хартије пре много и много деценија.

Као каквот тешког сна сећа се сада Чан Јун-шоу, један од највећих данашњих „уметника маказа и хартије“, свог детињства и младости. У његовој породици већ четири поколења бавила су се изрезивањем из хартије. То им је био једини извор прихода, извор оскудан и непостојан. Макасе и хартија никад нису силазили с њиховог стола, али, упркос томе, у кући никад није било довољно пириша. Његов отац био је најпознатији уметник у читавој околини, а и баба је умела да вешто барата маказама.

Кад је отац приметио да мали Чан сваки час узима маказе у руке и покушава да и сам изрезује слике, стао га је тући. Малишанов отац није био груб и бездухан човек; он само није желео да и његов син проживи читав свој живот полугладан и мислио је да ће га батине излечити од љубави према том занимању.

Али, наклоност према уметности била је јака од батина и болова. Све своје слободно време малишан је проводио с маказама у рукама. Његови „модел“ били су птице, цвеће, расцветале трешње. Понекад, малишан је изрезивао по три-

десет пута један исти цвет, све док, како данас сам каже, не би осетио да из изрезаног цвета избија мирис као из правог.

Једног дана, кад је имао толико поручбина да није могао на време да их заврши, отац је, с болом у души, позвао сина упомоћ. Није желео да храбри малишана и наводи га на пут сиротиње и гладни, а с друге стране није смео да пропусти ретку прилику да заради мало више новца. Малиша-

нова вештина запрепастила је старог „мајстора маказа“ и он је схватио да нема право да у сину угушује љубав према овој уметности. Од тога дана отац је постао учитељ свога сина. Чан Јун-шоу је имао тада дванаест година.

Отада је прошло четрдесет година. Биле су то године тешког и истрајног рада. Данас Чан Јун-шоу има велику уметничку радионицу с много ученика. Свакога лета он одлази на село да би тамо, седећи на обали потока, сатима могао да посматра како вода тече и да гледа игру хитрих рибица у њој. Сваког јутра устаје рано да би присуствовао петловом доручку, гледао јутарње шепурење околних људана, или посматрао маленог дечака који је узјахао магараца и покушава да ову људљиву животињу покрене с места.

Сви ти призори појавиће се једног дана испод маказа уметника Чана, да би касније стигли на изложбе и у албуме његових радова, који се данас издају у десетинама хиљада примерака.

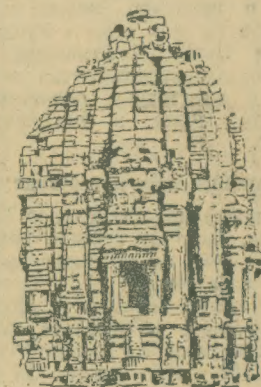
АРСЛАНИЈА

Арсланија је холандски талир који је кован од 1578 године. Био је тежак 27,64 грама. На лицу је имао лик оклопника, а на наличју лава, па му отуд и турски назив — арсланија, јер арслан на турском значи лав. У седамнаестом веку почеле су да се јављају имитације овога талира на Западу, које су имале мању садржину сребра па су га Турци избацили из промета и увели пијастар и талир Марије Терезије.

ВЕРОВАТИ ИЛИ НЕ...

СПОМЕНИК НЕВИНОМ ПСУ

У индском граду Мали чарију налази се споменик подигнут једном псу који је невин страдао. Наиме,

пса је његов господар оставио као залог некоем човеку од кога је позајмио извесну своту новца. Једног дана поверилац је послао пса натраг његовом господару, везавши му о врат писамце у коме је стајало да он, поверилац опрашта дуг свом дужнику, јер је у неким старим породичним хартијама открио да је његов отац дуговао приближно исту своту дужниковом оцу. Дужник, угледавши пса, поверовао је да је овај сам побегао и због тога га је, не приметивши поруку, убио. Касније, кад се уверио у невиност свога пса-љубимца, његов господар је одлучио да му подигне споменик. Како је био сиромашан, он је тај храм-споменик подигао готово читавог живота.

ГРЕБА БИТИ АКРОБАТА

На положај поглавице афричког племена Ндангло налази се онај његов члан

који може најдуже да дуби на глави. Своје „способности“ поглавица мора да доказује сваке године такмичењем с најснажнијим илацима из племена. У случају да се нађе бољи акробата, поглавица мора да се повуче са свог положаја.

ЈАЈА С ПЕТ ЖУМАНАЦА

Долорес Висвел из Сан Франциска, у Америци, спремајући свом десетогодишњем сину рођендански колач, са запрепаштењем је открила да су два од десет разбијених јаја имала по пет жуманаца.

КАО НА ТРКАЛИШТУ

У Ирској постоје градови Хорз и Џокеј, чија имена преведена на наш језик значе „коњ“ и „јахач“.

ШЕСТОГОДИШЊИ НЕИМАР

Храм богиње Изиде, нађен у ископинама Помпеје

био је грађен по упутствима и под надзором шестогодишњег дечака Нумеријуса Поподијуса Целзинуса.

Ће се боловине Малог Џонија

МОРНАРА
ТОМАТРАУТА
И КИНЕЗА
ШАНГ-АННА

ОВОГА
ПУТА
САМО
НАС
НЕКО
ЧУДО
МОЖЕ
СПАСТИ!

ДРУГОВИ,
СВАКУЛО ЈЕ...
МИСЛИМ ДА
БИМО МОГЛИ
ДА ИЗИЂЕМО
ИЗ ОВОГ
ПРОКЛЕТОГ
КАВЕЗА...

ОБУЗДАЈ СВОЈЕ ПРАВЕДНО
НЕСТРПЈЕЊЕ! КРВОЛОЧНИ
СЛЕПИ МИШЕВИ ИЗ ОВЕ
ПЕКИНЕ НЕ МИРУЈУ ДОК
СУНЦЕ НЕ ГРАНЕ.
ОНИ БИ МОГЛИ ДА
ТЕ ОСЛЕПЕ.

БОЛВА ЈЕ
И СМРТ
НЕГО
ОБАКВО
МУЧЕ-
ЊЕ.
ИГРАЈУ
СЕ С
НАМА
КАО МАЧКА
С МИШЕМ!

УЗАЛУД...
ОДЕЉЕЊЕ С ХРА-
НОМ НЕ МОЖЕ-
МО ДА ОТВОРИ-
МО СПОРА...
МОРАМО ДА
УЂЕМО
ИЛИ ДА
УМРЕМО ОД
ГЛАДИ...

У СТАРИМ КЊИГАМА
ПИШЕ ДА СВАКОМ ЗЛУ
ИМА ЛЕКА... ПОТРУДИ-
МО СЕ ДА ИЗВАДИМО
ХРАНУ ИЗ ОНОГА
КАВЕЗА...

БОЛВА ЈЕ ДА НЕ МИСЛИМО
О СУТРАШЊИЦИ АКО НЕ-
БЕМО ДА БЕГ ДАНАС
БУДЕМО НЕ-
СРЕЋНИ.

НАСТАВИТЕ СЕ

АУРЕОМИЦИН У ЛЕДУ

Један лекар, управник Завода за рибарство канадске владе, пре две године пронашао је начин да становници атлантских обала добијају сасвим свеже лососе, који се лове у водама Пацифика. Захваљујући његовим испитивањима, утврђено је да лед у који је стављено врло мало ауреомицина траје трипут дуже од обичног леда и знатно боље чува пошљке уловљене рибе. Пре овог проналаска, научник је покушавао да добије исте резултате с пеницилином, стрептомицином и сулфамидима, али

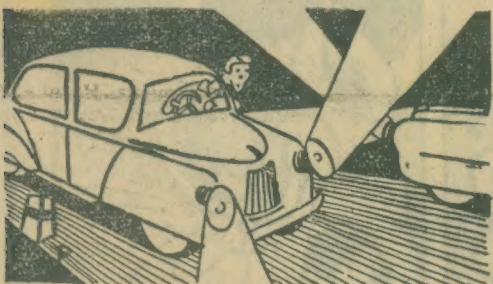

пробе нису успеле. После Канаде, Сједињен Америке Државе почеле су да се користе ауреомицином за конзервирање замрзнутих живина, јер се тако сваке године квалитета слезена живина у вредности од 130 милиона долара. Сада се на Куби и Порторику носе мишљу да употребе ауреомицин за конзервирање говедине, јер је лед веома скуп.

У зотовљеној живини, риби и говедини остаје сасвим незначителна количина овог антибиотика, тако да нема опасности да ће организам особе која се таквим месом храни постати имун на његово дејство.

ПОКРЕТНИ АУТОМОБИЛСКИ ФАРОВИ

Последњи модел „Кадилака“ снабдевен је новим уређајем за осветљавање, који је толико практичан да стручњаци препоручују његову примену код свих моторних возила на четири точка. Као што је познато, возач пали прво фарове за даљину, а кад види да му долазе нека кола у сусрет он мења светлост на тај начин што је ипоре испред себе и истовремено је слаби, да не би заслепио очи другог возача. Све док се возила не мимоиђу и док се јача

светлост поново не упали, постоји опасност по живот третирајућих лица. Да би се такве несреће избегле, конструктори су начинили покретне фарове. Наиме, кад са супротне стране наиђе аутомобил, возач пали краће и слабије фарове, али истовремено дугачак млаз светлости не престаје да осветљава пут. Он се лагано окреће на десну страну, коју осветљава непромењеном јачином. Пошто јака светлост није направљена напред, очи возача који долази у сусрет неће бити засенене, а сви они с десне стране аутомобила, које возач прати, биће потпуно видљиви.

ВИСОКЕ ИЛИ НИСКЕ ПОТПЕТИЦЕ?

Тек од недавно физиолози су озбиљније поставили проблем високих потпетица, које су у сталној моди код женског света. Да би одговорили на питање јесу ли оне штетне, научници су мерили рад мишића на листовима ногу кад је особа у непомићном стању и том приликом су установили да високе потпетице изазивају

непрекидан рад ових мишића, а с времена на време ступају у дејство и други мишићи. Сматра се да је напрегнутост осталих мишића изазвана неуравнотеженошћу тела. Стручњаци су, међутим, саопштили да, и поред овога, ни у ком случају не може бити речи о неком штетном утицају високих потпетица.

И СЛЕПИ ЋЕ ЧИТАТИ НОВИНЕ

Захваљујући проналаску једног италијанског инжењера, и следе особе моћи ће да читају новине. Један механизам у коме се налази електронска ћелија ставља се на новински чланак који слепа особа жели да прочита. Електрични удари преносе слово по слово са овог текста, пишући уједно специјалним малим иглама по једној плочи. Особа лишена вида с лакоћом „чита“ ова испуцљена, превлачећи по површини плоче својим врло осетљивим врховима прстију.

ПОСЛЕ ТОРНАДА...

Познато је колико сваке године торнадо причињава штете у Мексиканском Заливу и на обалама Северне Америке. Међутим, торнадо има и једну „доброту страну“. После пролаза торнада, цела површина мора прекривена је разним отпадцима ишчупаним са обале, али и са морског дна. Поред тога, многе рибе и друге морске животиње које живе само у великим дубинама могу се наћи на жалу. Па и многе птице које не живе у тим крајевима такође се могу видети на обали како се одмарају после великих напора, или долазе у потрази за храном. Знајући за ово, одмах после пролаза торнада научници и студенти из Океанографског института у Флориди одлазе на море, где се могу наћи веома лепо примерци морске флоре и фауне.

РАДАР ЗА СРЦЕ

Ехолот, висак за истраживање морских дубина, откривање подморница и јата риба, употребљава се сада и за утврђивање срчаних обољења. Он функционише на принципу радара, само што, уместо електромагнетских, одаје звучне импулсе. Кристали баријум-титаната, који при вибрацији стварају ултразвучне таласе, унесу се у срце помоћу нарочитог катетера (за проналазак тога катетера лекар др В. Форсман добио је овогодишњу Нобелову награду за медицину); микрофон на другом крају катетера региструје одјек звучних таласа о зидове срчане коморе. Из тога да ли је одјек нормалан или успорен дознаје се како је стање срчане коморе, тј. да ли постоји и колико је њено патолошко проширење.

СПОРТ И УЗРАСТ

Према мишљењу стручњака из америчког Института за здравље, потребно је строго водити рачуна којим се спортом могу бавити деца и де-

војчице. На пример, деца не смеју ни у ком случају пре 13 година играти фудбал, јер им у то доба кости још нису довољно чврсте, нити мишићи довољно развијени. Девојчице нешто раније сазревају и ојачавају, али и ту треба бити опрезан. Најбоље је да ниједно дете не почне са спортом пре детаљног лекарског прегледа.

НАД ИСКОПИНАМА ГОРДИОНА

Недавно су амерички и турски археолози, ископавајући Гордион, стару престоницу Фригије, дошли до занимљивих открића. Супротно мишљењу неких научника да су Фригијци били варвари, из последњих налаза стиче се утисак да су они имали прилично развијену културу, о чему говоре, поред осталог, и подови од мозаика у многим кућама. Сем тога, види се да Фригијци нису дошли из Азије, са Истока, већ са севера или запада. Мозаик је код њих постојао два века пре него код Грка, а куће су им биле с високим кровом, што народи у Азији, где велики снег, нису имали. Занимљиво је да је у гробу једног четворогодишњег детета нађен земљани суд у облику гуске, што доказује да су и у оно доба деца волела да имају свој тањир или чашу као данас. Омиљени суд свога детета родитељи су ставили у гроб заједно с њим.

БОЛНИЦЕ СУ СВЕ СКУПЉЕ

Према статистикама Завода за здравље, у САД су за последњих десет година болнички трошкови поскупели више него два пута. У извесним случајевима ово повећање је знатно веће. Узрок овом поскупљењу је у томе што су последњих година болнице боље снабдеване техничком опремом и уређајима, као и одговарајућим стручњацима, што је и изазвало повећање цене.

ТЕЛЕФОНСКИ ПОЗИВ ИЗ АУТОМОБИЛА

У неким земљама већ има телефона на аутомобилима, помоћу којих се може, док су кола у покрету, говорити ма с којим телефонским претплатником у граду, или пак с другим сличним аутомобилом. Ово омогућује уређај радио-централе. Из аутомобила који има своју отпремну радио-станицу можемо позвати централу и захтевати везу с претплатником кога желимо. Радио-централа се укључује у градску телефонску мрежу, дозива траженог претплатника и преко своје отпремне станице даје нам везу с њим. Исто тако ма који претплатник из градске телефонске мреже може позвати број радио-централе и преко ње добити везу са аутомобилом у покрету.

ХЛЕБ ОД АЛГИ

Према иптивацијама Института за здравље у Мериленду, хлеб начињен од неких врста алги много је хранљивији од хлеба који данас једемо. Опити су показали да су заморчији хранљиви хлеб од алги много брже расли и напредовали од заморчија хранљивих пшеничних хлебом. Алге чак имају извесне састојке који су хранљивији од јаја или дингерице.

ГДЕ СЕ НАЛАЗЕ ИСТОЧНИ И ЗАПАДНИ ГАТИ?

Источни и Западни Гати су планински венац који се пружа дуж обале полуострва Индије. Они терасасто падају према Арабском и Бенгалском Заливу. Средња висина Западних Гата је преко 1.000 метара, а највиши врх износи 2.670 метара. Највиши врх на источним Гатима има 1.650 метара. Иначе, Источни Гати имају средњу висину нижу него Западни.

ШТА ЈЕ ГУБЕР?

Губер је велика вуњена прстирка од грубе тканине без украса. Употребљавао се у раним нашим крајевима, а и данас је у употреби.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Очи варају

Наш преглед представља нешто налик на сто. Кад га први пут погледате учиниће вам се да сто стоји потпуно исправно, с десном горе. Но, ако будете дуже гледали, приметите да се положај изменио и да видите сто изврнут наопако. Уствари, није се променило ништа, него је посреди оптичка варка.

Чудовиште

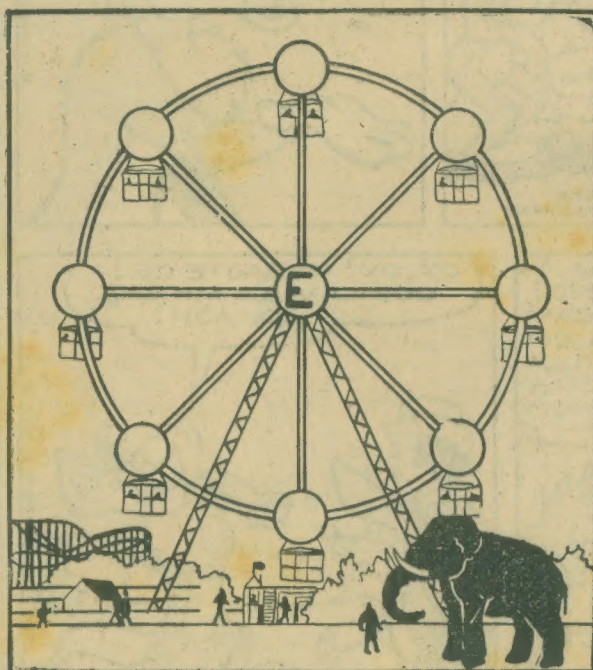
Ако већ не можете да одете у биоскоп, можете ипак

сами да приредите биоскопску представу код куће.

Наместите руке као што наша слика показује, па онда пустите да светлост свеће или сијалице падне на њих. Удесите још да сенка пада на зид или на разпет бео чаршав, па ћете добити слику једног чудовишта. А ако још будете уложили ма-

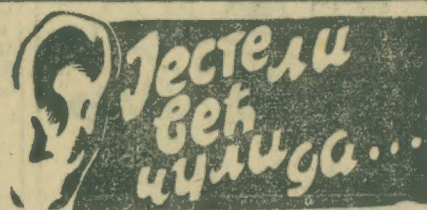
У забавном парку

На нашој слици видите забавни парк. У кругове великих точка поред кога стоји слон треба уписати редом осам слова, да би се добило осам трословних речи чије вам значење дајемо. Средње слово сваке од ових речи је В. Ево тих значења:

1) производ пчела; 2) уредност; 3) агрегатно стање водике; 4) пас; 5) некадашњи светски првак у боксу; 6) боја коже; 7) врста ручног рада; 8) помага.

(Решење: 1) мед; 2) рел; 3) лед; 4) кер; 5) Вер; 6) тен; 7) вез; 8) бес).

... за вештину бацања ласа знали су већ и стари Египћани, а и многи скитачки народи, као на пример Хуни.

... у Њујоршком Националном музеју чува се две хиљаде бележница испуњених многобројним прикљешкама, скицама и формулама чувеног проналазача Едисона.

... реч катарка дошла нам је из руског језика, а Руси су је узели од византијских морнара на Црном

Мору. Од византијских назива „катарте“, „катарти“, „катартион“, Руси су направиле реч „катарт“, од које је постао и наш израз катарка.

... за најстарије стакло на свету сматра се једно стаклено зрно из неке старе огрлице која је, како се верује, припадала египатској краљици Хатшопситу. Тај комад стакла начињен је 1400 година пре наше ере.

... реч паша персијског је порекла (паша) и значи „краљева нога“.

... као што данас на спортским утакмицама постоји судија који одлучује да ли се играч придружавају правила, тако је у Средњем веку постојао такозвани судија за междане. Он је одлучивао у свим компликованим случајевима и његова реч поштовала. Обично је био одевен како је претстављен на нашем цртежу.

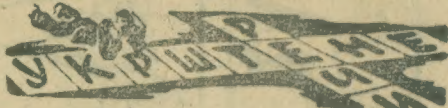

... према тврђењу данског научника Најнбауера, који се годинама бавио проучавањем глинене таблица откопаних 1911 године на месту где се некад дизало стари Вавилон, Вавилонцима је, много пре Питогоре, било познато Питагорино правило, као и једначине првог и другог степена.

... Индијанци су знали за петролеј пре

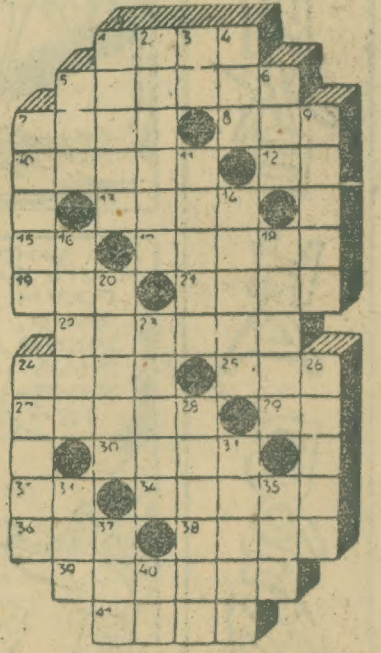

доласка Европљана и он им је служио за справљање неких лекова.

Водоравно: 1) презиме француског композитора (18 век); 2) тунгуски народ у Сибиру; 3) италијански књижевник („Ослобођени Јерусалим“); 4) лична заменица; 5) женско име; 6) иницијали нашег савременог књижевника; 7) град у источном Пакистану; 8) иницијали хрватског публицисте стрељаног 1941 године; 9) проналазач парне турбине; 10) усамљен; 11) локва; 12) град у Грчкој; 13) хидроцентрала на Драви; 14) скраћеница за нашу аутомобилну покрајину; 15) језеро на северу Европе; 16) иницијали писца романа „Борба за Флорину“; 17) птица селица (мног); 18) два слова; 19) аждаха; 20) део лица; 21) експлозивно оружје; 22) флорентински вајар и златар; 23) планина у Србији.

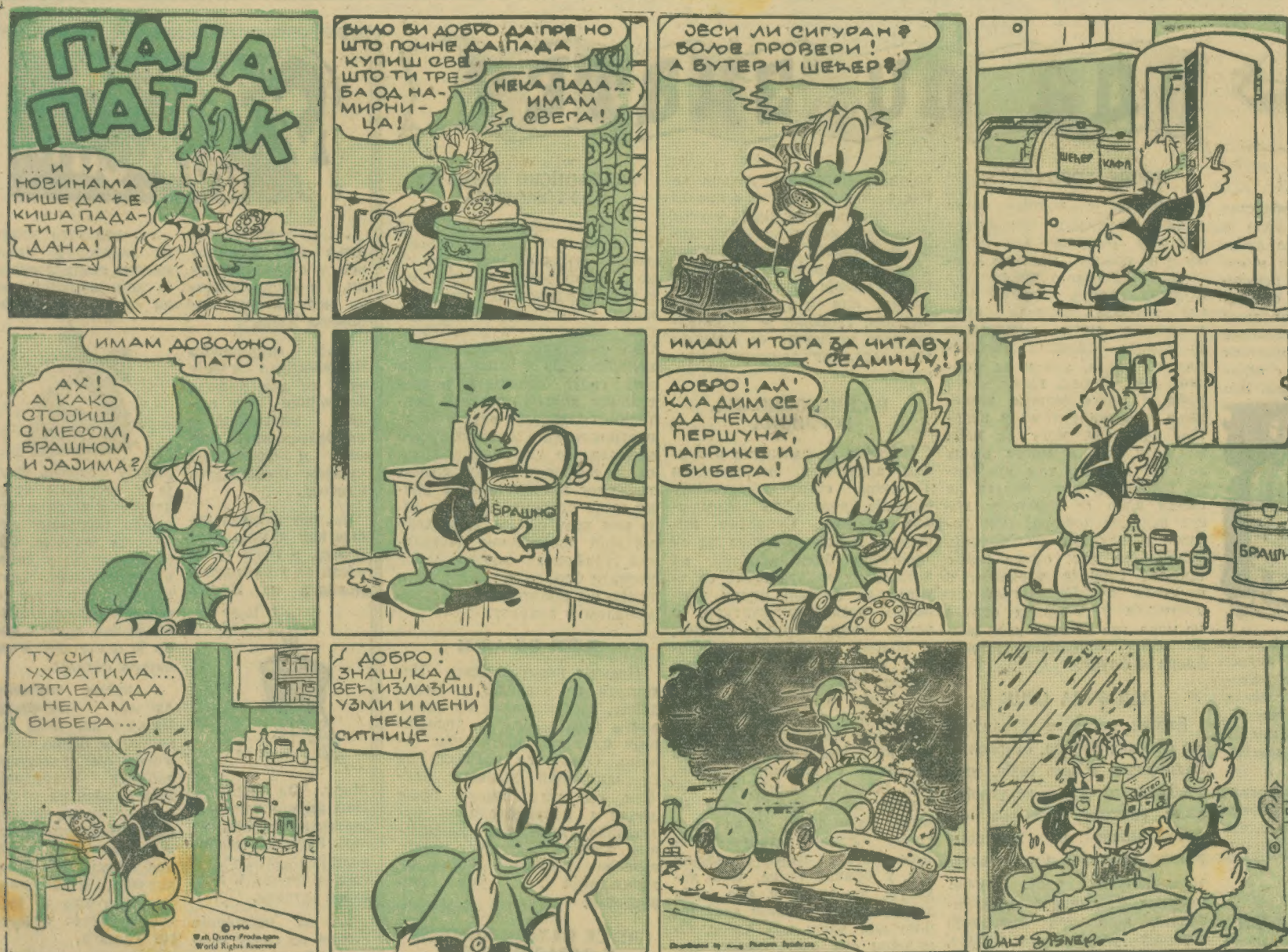
Усправно: 1) расаивање; 2) врста експлозива; 3) ономатопеја мукња; 4) мушко име; 5) дивља животиња; 6) река у Индији; 7) језио од Кикладских Острва; 8) индијска област; 9) град на Црвеном Мору; 10) планина крај Београда; 11) рудник у Босни; 12) становници Арабије; 13) нешто; 14) железничка кола; 15) светлосна честица; 16) град у Бугарској; 17) фудбалер „Васка де Гама“; 18) личност из једне Шантићеве песме; 19) планина у Србији; 20) стари египатски писац; 21) израз у тенису; 22) нота.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Руан; 2) картел; 3) сова; 4) Мен; 5) Омега; 6) ае; 7) лане; 8) ол; 9) Нерва; 10) тат; 11) Карл; 12) креста; 13) бокс; 14) Ант; 15) Омаха; 16) ар; 17) Чини; 18) ер; 19) димит; 20) јен; 21) Лена; 22) Манила; 23) рапа.

Усправно: 1) Равел; 2) ураган; 3) ат; 4) нем; 5) коњ; 6) лев; 7) сомот; 8) Непал; 9) анекс; 10) ерата; 11) лако; 12) врана; 13) тркач; 14) Ескил; 15) Воре; 16) трата; 17) анилин; 18) имела; 19) Рем; 20) ина; 21) нар; 22) нота.

ТУЖНА ПРИЧА

— Тетка-Паго, — вели Раја бојажљиво — смем ли да ти испричам једну причу?

— Причај само! Радо ћу те саслушати, — храбри га Паго.

— Али, прича је кратка... и тужна.

— Свеједно. Волим ипак да је чујем.

— Добро. Дакле, била једном једна ваза и... сад је више нема.

КОМАД ЈЕ ДОБАР, АЛИ...

Олива: Јеси ли зарадио штогод на свом позоришном комаду?

Пера Ждера: Ништа, Шта могу кад га стављају на репертоар баш у дане кад нико не долази у позориште.

СНАШАО СЕ

Хорације: Слушај, ти си ми пре неки дан причао чуда о својим лововима на тигрове.

Попај: Јесам... Па?

Хорације: Данас сам дознао од једног пријатеља да у Африци поште нема тигрова.

Попај: Дабоме да нема кад сам их све побио!

СВЕТ ДА Н СТИЖЕ НА ВОЈНЕ

